

**ИНФОРМИРАНИ
и ЗДРАВИ**

Европейски съюз

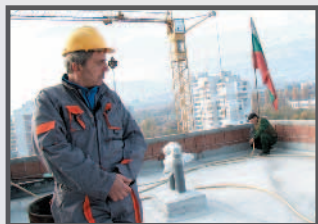
Европейски социален фонд

Проект BG051P0001-5.3.01-0001-C0001

„Информирани и здрави“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във Вашето бъдеще!

РАБОТЕТЕ ВНИМАТЕЛНО! ПАЗЕТЕ ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО СИ!

**МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
НАЦИОНАЛНА КАМПАНИЯ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА
ПРОИЗВОДСТВЕНИЯ ТРАВМАТИЗЪМ**

Съдържание:

1. Причини за производствения траматизъм в България, сектори на икономиката с повишен риск	1
• Строителство	2
• Преработваща промишленост	4
• Дървогобив	7
2. Как да се предпазим от трудови злополуки?	8
3. Как да създадем безопасна работна среда?	9
• Извършване на оценка на риска	9
• Обучения и инструктажи	10
• Спазване на задължителните изисквания	11
4. Къде може да бъде получена консултация?	12

РАБОТЕТЕ ВНИМАТЕЛНО! ПАЗЕТЕ ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО СИ!

Производственият травматизъм обхваща всички възникнали трудови злополуки. Според чл. 55 от Кодекса за социално осигуряване трудова злополука е всяко **внезапно увреждане на здравето**, станало **през време и във връзка** или **по повод на извършената работа**, както и при всяка работа, извършена **в интерес на предприятието**, когато е причинило **временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт**. Не е налице трудова злополука, когато пострадалият умишлено е увредил здравето си.

През 2010 г. в България са станали **3025 трудови злополуки, от тях 94 са завършили със смърт, а 22 - с инвалидност**. 575 от злополуките са се случили по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място. 1134 от всички злополуки са с жени. Производственият травматизъм предизвиква човешки страдания, но и големи икономически загуби – **общо забавените календарни дни през 2010 г. са 158 324**.

Най-голям е броят на трудовете злополуки в малките и средни предприятия. Като традиционно рискови се определят секторите на строителството, преработващата промишленост и дърводобива.

За да се избегнат трудовете злополуки, трябва да се предприемат мерки срещу **основните причини за производствен травматизъм**:

- **технически** – отсъствие или неизправност на защитните съоръжения;
- **технологични** – опасна технология или работна практика;
- **организационни** – липса на стриктна фирмена политика, контрол на рисковете и обучения по безопасност на труда и опазване на здравето при работа, неправилна организация на работа, неизползване на лични и колективни предпазни средства и др.

Безопасната среда зависи както от отношението на работодателя, така и от това на работниците. Особено внимание трябва да се отдели на **създаване и реализиране на ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа**. Инструктажите и обученията трябва да се приемат като особено важна стъпка за поддържане на безопасността на труда и опазване на здравето при работа.

За да осигурите безопасна работна среда:

- **работници**: запознайте се и прилагайте изискванията за безопасни условия на труд, винаги използвайте лични предпазни средства;

„Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2, по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до:
1. **основното място на живеене** или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер;
2. **мястото, където осигуреният обикновено се храни** през работния ден;
3. **мястото за получаване на възнаграждение.**”
Член 55 (2), Кодекс за социално осигуряване

През 2010 г. на пагане от височина се дължат 60% от общия брой на трудовете злополуки и 30% от трудовете злополуки с фатален изход. За да се създаде безопасна работна среда, трябва да има обезопасени отвори на строителните и конструктивните елементи (стени, етажни плочи, покриви), всички опасни зони трябва да се защитават чрез паранети, ограждения, здрави покрития и чрез осигуряване на капази, мрежи, екрани и групи, а работещите трябва да използват задължително лични предпазни средства като колани и въжета.

- **работодатели:** направете оценка на риска, подгответе стратегия и план по безопасност на труда и опазване на здравето при работа, осигурете обучения и инструктажи на работниците.

СТРОИТЕЛСТВО

Строителството е **един от отраслите с най-много трудови злополуки** в България и Европейския съюз. Това произтича както от тежестта на извършената работа, така и от големия брой рискови фактори. Според данните на Главна инспекция по труда едно от най-честите нарушения в сектора е, че **не се извършват необходимите обучения и инструктажи**. Това многократно повишава риска за работещите със стаж пог 1 година, които нямат необходимия опит, за да се предпазят.

Основните причини за производствения травматизъм в строителството са:

- неизползване на лични и колективни предпазни средства;
- неизправност на машините и инструментите;
- работа с мокри ръце при гъжг и снеговалеж;
- неправилни действия при внезапно спиране на електрозахранването;
- използване на нестандартни (самогелни) пособия;
- невнимание при работа с нагрети или режещи повърхности;
- работа на ремонтни скелета в близост до електропроводници;
- неподгържане на рега и чистотата на работната площадка;
- самоиницирани действия при внезапно спиране на електрозахранването, за отстраняване на авария или при видим дефект на машините.

Най-рисковите дейности са:

- работата на голяма височина;
- изкопните работи;
- пренасянето на товари.

Как да се предпазим?

Мерките за безопасност са постановени в Наредба № 2 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при извършване на строителни и монтажни работи на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

Работа на голяма височина

При този вид дейност са се случили най-голям брой трудови злополуки.

Рискът от падания може да се сведе до минимум, ако:

- към строителните скелета и платформи задължително са монтирани **предпазни паранети**;
- **предпазните ремъци** са правилно прикрепени;
- **покривите** са подсигурени според предписанията;
- **стълбите** са обезопасени.

За да се избегнат фатални последици, трябва да се използват предпазни средства:

- **лични предпазни средства**: каска, колан, въжета, сбруя, противоплъзгащи обувки или ботуши, работно облекло, ръкавици, предпазни щитове за заваряване, антифони;
- **колективни предпазни средства**: паранети, осигурителни мрежи и капаци.

Работата трябва да се съобразява и с атмосферните условия.

Строителните дейности на открито следва да се прекратяват:

- при силен вятър, сняг или гъжг;
- по време на тъмната част от денонощието.

Изкопни дейности

Преди да започнат изкопните дейности, трябва:

- да се обмислят всички **потенциални опасности**;
- да се вземат подходящи **предпазни мерки**;
- на строителната площадка да има **достатъчно запаси от подходящи материали за укрепване на изкопа**;
- да се осигури **безопасно поставяне и премахване на подгържащите материали**.

При изкачване и слизане от стълба трябва винаги да се прилага правилото на трите опорни точки, което гласи, че във всеки един момент работещият трябва да има опора на 2 ръце и един крак или на два крака и една ръка, като положението на работника да е винаги с лице към стълбата.

През последните 20 г. от злополуки в сектора на строителството в България са загинали 2876 души, а 1885 са останали инвалиди.

До възникване на злополуки най-често водят неспазването на правилата за безопасност при работа на височина, липсата на защита от директен или индиректен допир с електрически ток и неизползването на лични предпазни средства.

Изкопните дейности крият потенциални опасности като:

- **сриване** на изкопи;
- **попагане** на хора или превозни средства в изкопи;
- **подкопаване** на съседни конструкции.

Изкопният материал трябва да се разполага извън зоната на срутване на откосите на изкопите, на разстояние не по-малко от 1 метър от горния ръб. При укрепени изкопи разполагането му може да бъде в зоната на естественото срутване на откосите, ако при оразмеряване на укрепването е взето предвид натоварването от разположения изкопаем материал.

Преместване на товари

Физиологичните норми и правила за ръчна работа с тежести са регламентираны от Наредба № 16 от 31.05.1999 г., издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.

Работодателят е задължен да осигури:

- **обучение по безопасност на труда и опазване на здравето при работа;**
- **информация** за вида и количеството товари и за техните характеристики и особености;
- **лични предпазни средства** на работещите;
- **организационни и технически мерки за избягване на ръчната работа с тежести;**
- извършване на **предварителна оценка на физическата годност** на лицата, които ще извършват ръчната работа с тежести;
- възлагане на **работа с тежести в допустимите норми**, дефинирани отделно за мъже и за жени.

Почивка

Колкото по-интензивна е работата и колкото повече товари се обработват за единица време, толкова по-чести трябва да бъдат почивките. Рационалното разпределение на почивките е на 5-10 минути работа да има 1-2 минути пауза.

ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ

В България голяма част от работната сила е заета в преработващата промишленост. Същевременно 55,3% от работещите в нея усещат по-голям риск за здравето и трудова си безопасност.

За последните десет години в България са констатирани средно по 288 броя трудови злополуки в производствения сектор годишно. От тях официално са обявени около 100-120. По този показател за безопасност на работната среда **страната ни се нарежда на 24-то място сред страните от Европейския съюз.**

Три от най-важните отрасли на преработващата промишленост са:

- **шивашка промишленост**, с подотрасли кожарство и обувно производство;
- **производство на пластмасови изделия;**
- **производство на мебели.**

Тези отрасли изискват голямо количество работна ръка, а от друга страна са мобилни и бързо реагират на потребителското търсене. Машините, които се използват, постоянно се модернизират, но продължават да крият опасности, водещи до трудови злополуки при невнимателните или необучени работници.

задължително използване на защитни очила

задължително използване на защитна каска

задължително използване на антифони

задължително използване на средства за защита на дихателните пътища

Символи за безопасност при работа

задължително използване на защитни ботуши

задължително използване на защитни ръкавици

задължително използване на защитно облекло

задължително използване на защита на лицето

Основните фактори, водещи до производствен травматизъм, са:

- недостиг на **работна ръка** и ниска **квалификация**;
- принижена **организация** в предприятията;
- забавено въвеждане на нови **стандарти**.

Най-честите травми са:

- леки и тежки травми от **токови удари**;
- **изгаряния** от нагреватели към кантовъчни машини;
- дълбоки **прободни и прорезни рани** от лентови или ротиращи машини;
- **наранявания на очи** от метални стружки при работа с шлайф машини и сгървесен прах при обработка на суровината.

Как да се предпазим?

Трябва стриктно да се спазват изискванията за безопасност при работа.

Проверете:

- **разположението на екраниращите съоръжения**;
- **функционирането на блокировките** на основно работно оборудване;
- **настройките на локалната аспирация**.

Бъдете особено внимателни при работа, свързана с:

- **режещи елементи** на машините при производство на мебели;
- **наличие на летящи частици**, парчета от материали или твърди тела;
- **електрически ток**.

При предприятията за производство на пластмасови изделия е характерна възможността за **експозиция на вредни химични вещества**, както и опасността от възникване на **пожари и експлозии**.

За да се запази безопасността на работната среда, работниците трябва да:

- преминават **реговни обучения и инструктажи** от специалисти по безопасност на труда;
- използват **лични предпазни средства**, съгласно извършената оценка на риска;
- спазват **предупредителните знаци** за задължително използване на предпазни средства и безопасно движение;
- използват **подходящо работно облекло**, непозволяващо захващане от въртящи се части от машини и съоръжения;
- сподобават **физиологичния режим на труд и почивка**.

ДЪРВОДОБИВ

В периода 2003–2009 г. в сектора на дърводобива са станали **138 официално регистрирани трудови злополуки**. От тях 90% са с мъже, а 10% - с жени. Пострадалите работници на възраст 25–44 години са 27,5%, на възраст 45–54 г. – 26,8%, на възраст 18–24 г. – 8,7%. Секторът на дърводобива се характеризира с **тежък физически труд**, извършван много често при **неблагоприятни климатични условия**. Поради това информираността на работещите и стриктното спазване на инструкциите при извършване на работни дейности са от животоспасяващо значение.

Най-често срещани травми

Механичните травми, получени от **премазване**, много често завършват със смърт. Друго специфично увреждане е **измръзването на крайници** с последваща ампутация.

За да се избегне опасността от премазване, трябва стриктно да се спазват изискванията за безопасност при:

- **поваляне** на дърветата;
- **разтоварване и подреждане** на тропите;
- **извозване** на дървесината.

Символи за безопасност при работа

задължително използване на предпазни колани

задължително движение на пешеходците по обозначените за целта места

общ задължителен знак – при необходимост се придружава от груп знак.

Според проучване от 2010

г. 98,0% от работещите в сектора на гърводобива категорично заявяват, че спазването на правилата за безопасност на труда и опазване на здравето при работа е много важно за превенция на злополуките. 51,0% считат, че работодателят е отговорен за тяхната трудова безопасност.

Как да се избегнем?

За да се избегнат злополуки, трябва да се спазват следните стъпки:

- **инструктаж** и стриктно извършване на предписаните дейности;
- използване на **предпазни средства** (каска, ръкавици, очила);
- **обучаване** за задаване на определена посока на падане на гървото;
- **координиране** на действията между отделните гървосекачи.

45-54% от трудовете злополуки в гърводобива се случват при хора на възраст между 25-44 г. Работниците трябва да знаят, че какъвто и опит и умения да притежават, ако поемат по-високи от допустимите рискове, последици неминуемо ще има.

Работата трябва да се съобразява и с атмосферните условия и да се прекрати при:

- силен вятър;
- лоши метеорологични условия.

Как да се избегнем от трудова злополука?

- **силен вътрешнофирмен контрол** за спазване на изискванията за безопасност на труда и опазване на здравето при работа;
- **спазване на технологичните изисквания** при извършване на отделни работни операции;
- **правилна организация** на работното място;
- създаване на **благоприятни условия на труд**;
- **писмени инструкции и информация** за безопасност на труда;
- **обезопасяване** на работното оборудване;
- трудова и технологична **дисциплина**;

- добра **квалификация** на работещите;
- постоянно **внимание**, съобразени действия без прояви на излишна самоувереност;
- използване на **лични и колективни предпазни средства**.

Как да създадем безопасна работна среда?

За да предотвратят злополуки на работното място, работодателите следва да разработят и прилагат **ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа**, която включва оценка на риска, управление на риска и процедури за контрол. Работещите трябва **да спазват всички указания за безопасност на труда** и да сигнализират при възможни рискови ситуации.

Извършване оценка на риска

Оценката на риска е **задължителна** и помага да се идентифицират опасностите, свързани с работата, работния процес и работната среда, и да се вземе подходящо решение за ограничаване или премахване на този риск. Тя се извършва от **специалистите по трудова безопасност във фирмата**, при необходимост подпомогнати от **външни специалисти**, със съдействието на **ръководителите, работниците или техни представители, комитетите и групите по условия на труд**.

Съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд и Наредба № 5 на Министерство на труда и социалната политика и Министерство на здравеопазването, оценката на риска **обхваща: работните процеси, работното оборудване, помещението, работните места, организацията на труда, използването на суровини и материали и други странични фактори**, които могат да породят риск.

Член 48, ал. 5 от Конституцията на Република България гласи: „Работниците и служителите имат право на здравословни и безопасни условия на труд“.

Според официалната статистика на Евростат за 2008 г. **България е на второ място в Европейския съюз по общ брой трудови злополуки** на работното място и общ брой трудови злополуки, предизвикали неработоспособност. По общ брой трудови злополуки, предизвикали смърт, страната ни се нарежда на 18-о място.

Един от методите за извършване на оценка на риска се състои от 5 основни стъпки.

1. Набелязване на опасностите и застрашените лица.
Идентифициране на факторите на работното място, които имат потенциал да причинят вреда, и на работниците, които биха могли да бъдат изложени на опасност.

2. Оценка и определяне на приоритетите.

Оценяване и приоритетно систематизиране на съществуващите рискове според вероятността от възникване, степента на експозицията, тежестта на потенциалната вреда и т.н.

3. План за превантивни мерки.

Набелязване на подходящите мерки за предотвратяване, отстраняване или ограничаване на рисковете.

4. Прилагане на превантивни и защитни мерки.

Спрямо създадения план и приоритетите се уточняват служителите, които ще отговорят за конкретните мерки, времевият план и се разпределят необходимите средства.

5. Контрол и преглед.

За да се запази актуалността на мерките, оценката трябва да се преразглежда редовно: при всяко настъпване на промени в организацията, при констатиране трудови злополуки или разследване на потенциални опасности.

Обучения и инструктажи

Те са изключително важни и са насочени към предотвратяване, отстраняване или ограничаване на риска за здравето и безопасността на работниците и служителите.

Инструктажите са 5 вида:

- **първоначален инструктаж** – общо запознаване с опасностите, които съществуват на работното място;
- **инструктаж на работното място** – има практическа на-

соченост, разяснява какво работникът ще извършва на съответното работно място;

- **периодичен инструктаж** – за новости и опресняване на знанията;
- **ежедневен инструктаж** – насочен към предотвратяване на риска за здравето и безопасността при извършване на конкретни дейности;
- **извънреден инструктаж** – извършва се в извънредни ситуации във връзка с конкретна трудова злополука.

Единствено в предприятия с до 50 наети законодателят допуска едновременно извършване на начален инструктаж и инструктаж на работното място.

Работници, не отклонявайте вниманието си и следвайте инструктажите, за да запазите здравето и живота си!

Работодатели, отгелете достатъчно време и средства, за да извършите всички превантивни мерки и запазете служителите си и успеха на бизнеса Ви!

Спазване на задължителните изисквания

Трудовите злополуки и следващите от тях човешки страдания и бизнес загуби могат да се предотвратят със серия от превантивни мерки. Колкото и различни да са рисковете според спецификата на дейността, има няколко основни групи фактори, на които трябва да се отдели особено внимание.

Ключови фактори:

- **работно оборудване и съоръжения:** механични защити за предотвратяване на контакт с опасни предмети, поддръжка на работното оборудване и превозните средства;
- **работно място:** поддръжане на ред, чистота и контрол, видимост в зони, където функционират превозни средства;

Всяка година приблизително 7 милиона европейци претърпяват трудови злополуки. **На Всеки три минути и половина в ЕС някой работник умира** по причини, свързани с работата. При мъжете и при по-младите работници се случват повече злополуки, докато при по-възрастните работници по-често се стига до злополуки с фатален край.

Иерархия на мерките за безопасност и здраве при работа според тяхната ефективност:

1. Внедряване на съоръжения или технологии с присъща безопасност.
2. Мерки за обезопасяване на оборудването, технологията и устройството на работното място.
3. Използване на мерки за регламентирано поведение на работещите и стриктно спазване на процедурите за изпълнение на работата по безопасен начин.

- **транспорт на работното място:** обезопасено движение на предмети при съхранение, транспорт, разпределение или обработка;
- **работна сила:** подходяща квалификация, информираност, инструкции, обучение по безопасност на труда и опазване на здравето при работа и надзор, здравно състояние и оценка на пригодността за извършване на конкретна дейност;
- **психологически фактори:** мерки за намаляване на стреса.

Най-голяма тежест на последствията има при невнимателна и небезопасна работа на голяма височина и с опасни вещества, които могат да доведат до отравяния или пожари и експлозии.

Подхлъзванията, спъванията и паданията са най-честата причина за злополуки във всички сектори. Възможни мерки за намаляване на риска са: изравняване на неравни повърхности, използване на алтернативни методи за почистване, осигуряване на обувки с грайфер срещу подхлъзване.

Къде може да бъде получена консултация?

- Службите по трудова медицина.
- Лабораториите за измервания на параметрите на вредните фактори на работната среда.
- Центровете за обучение и консултиране по въпросите на безопасността на труда и опазването на здравето при работа.
- Териториалните погразделения на Главна инспекция по труда.
- Комитетите по условия на труд (КУТ) при големите предприятия и групите по условия на труд (ГУТ) в предприятията с малка численост.

Комитетите по условия на труд се създават в предприятията с **повече от 50 работещи** и включват не повече от 10 души, по равен брой представители на работодателя и на работещите. В предприятията и организации с персонал **от 5 до 50 работещи**, както и в отделните **структурни звена** на големите предприятия и организации се изграждат **групи по условия на труд**, които се състоят от работодателя или ръководителя на звеното и представител на работещите. Комитетите и групите по условия на труд: **обсъждат цялостната дейност** и предлагат **решения по опазване на здравето и осигуряване безопасността** на работещите; следят **състоянието на трудовия травматизъм** и професионалната заболеваемост; извършват **проверки** по спазване на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд; участват в разработването на **програми за информиране и обучение на работещите**.

Работете безопасно! Спазвайте изискванията за безопасност на труда и опазване на здравето при работа!

Използвани източници на информация

1. Закон за здравословни и безопасни условия на труд
2. Национален статистически институт, Оперативна информация за трудовете злополуки, станали в България през дванадесетте месеца на 2010 година, към 11.01.2011 г.
3. „Анализ на потребностите на целевите групи” – Министерство на здравеопазването, проект „Информирани и здрави”, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” BG051PO001- 5.3.01-0001-C0001: <http://www.mh.government.bg/Articles.aspx?lang=bgBG&pageid=468&home=true&categoryid=2566>
4. Количествено социологическо изследване „Познания и нагласи за промяна на поведението и уменията за здравословен начин на живот“, изготвено от НОЕМА за Министерство на здравеопазването, по проекта „Информирани и здрави”, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” BG051PO001-5.3.01-0001-C0001: <http://www.mh.government.bg/Articles.aspx?lang=bgBG&pageid=468&home=true&categoryid=2566>
5. Европейска агенция за безопасност и здраве при работа, „Намаляване на трудовете злополуки: съвети за работодателите”: http://osha.europa.eu/bg/topics/accident_prevention/black_spot

Полезни източници на информация:

www.gli.government.bg

www.bia-bg.com

Правна уредба:

Кодекс за социално осигуряване, Кодекс на труда, Закон за здравословни и безопасни условия на труд, Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовете злополуки, Постановление № 304/11.11.2004 г. на МС

Европейско законодателство:

Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи, Европейска социална харта, Директива 89/391 ЕИО (рамкова директива), Директива 89/654 ЕИО (работни места), Директива 89/655 ЕИО (работни съоръжения), Директива 89/656 ЕИО (лични предпазни средства), Директива 90/269 ЕИО (ръчна обработка на товари), Директива 90/270 ЕИО (екранно оборудване) и Директива 2007/30/ЕО.

ИНФОРМИРАНИ
и ЗДРАВИ